

ZEYTİN ÇEŞİTLERİMİZ

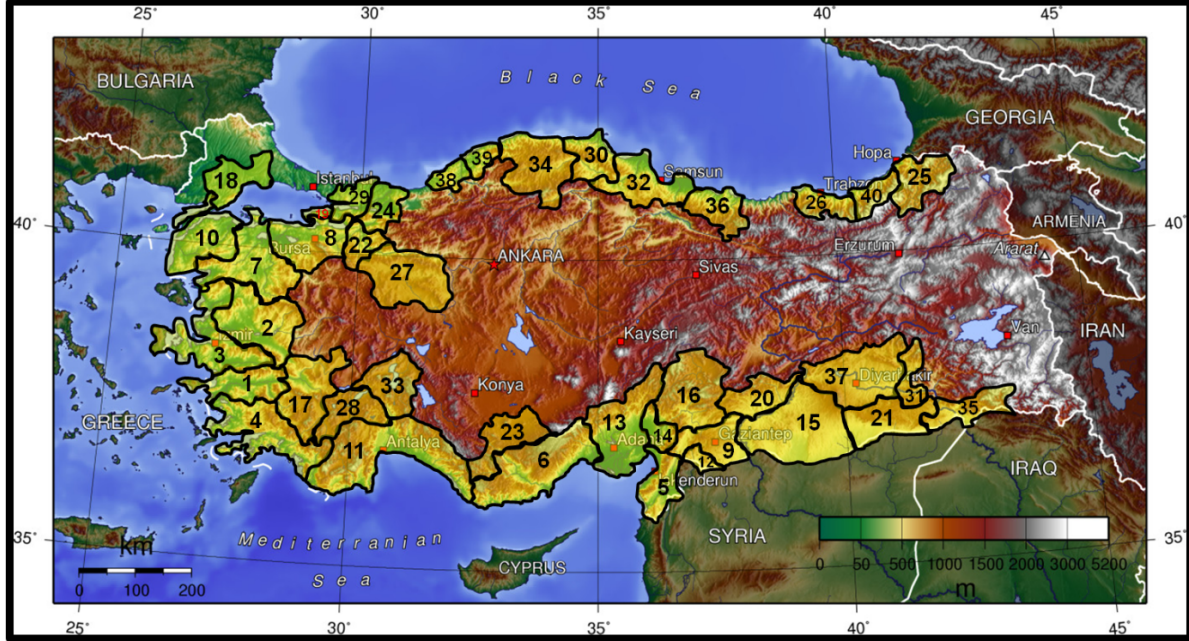
Zeytin ağacının büyük bir kısmı Akdeniz ülkelerine ait bulunmakta ve bu ülkelerin sosyal, ekonomik hayatında oldukça önemli bir yer almaktadır.

Ülkemizde ise; kuzeyden başlayarak, Karadeniz, Marmara, Ege, Akdeniz, Güneydoğu Anadolu Bölgelerine dağılmış 40 ilde zeytin yetiştiriciliği yapılmaktadır. Dolayısıyla; zeytin Anavatanı olan Türkiye'de geniş bir ekolojiye yayılmış olup büyük bir çeşit zenginliğine sahip bulunmaktadır. Ancak yağlık veya sofralık olarak değerlendirilmeye elverişli çeşitlerin yanında ekonomik önemi olmayanlarda yer almaktadır.

Günümüz zeytinciliğinin en önemli sorunu verimin düşük ve kalitenin istenilen düzeyde olmayışıdır. Oysa iç ve dış pazar standartlarına uygun zeytinyağı ve sofralık zeytin üretimini sağlamak üzere tesis sırasında öncelikli olarak kalite konusuna önem verilmesi gerekir. Özellikleri bilinen çeşitlerle yeni zeytinliklerin kurulması istenmeyen çeşitlerinin yaygınlaşmasını da önlemiş olacaktır.

1. Aydın	2. Manisa	3. İzmir	4. Muğla	5. Hatay
6. Mersin	7. Balıkesir	8. Bursa	9. Antep	10. Çanakkale
11. Antalya	12. Kilis	13. Adana	14. Osmaniye	15. Urfa
16. Maraş	17. Denizli	18. Tekirdağ	19. Yalova	20. Adıyaman
21. Mardin	22. Bilecik	23. Karaman	24. Sakarya	25. Artvin
26. Trabzon	27. Eskişehir	28. Burdur	29. Kocaeli	30. Sinop
31. Batman	32. Samsun	33. Isparta	34. Kastamonu	35. Şırnak
36. Ordu	37. Diyarbakır	38. Zonguldak	39. Bartın	40. Rize

Tablo 1 Türkiye'de Zeytin Yetiştiren İllerin Sıralaması

Tablo 2 Türkiye'de Zeytin Yetiştiren İllerin Sıralaması

Türkiye'de yetiştirilen zeytin çeşitlerini tespit etmek amacıyla Karadeniz, Marmara, Ege, Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu olmak üzere beş zeytinci Bölge taranarak ülkesel çapta bir sörvey yapılmıştır. Bu çalışma sonucunda tespit edilmiş çeşitlerden alınan aşu kalemleri çöğürler üzerine aşdanmak suretiyle Zeytincilik Araştırma Enstitüsü'nün Kemalpaşa'daki uygulama alanında "Türkiye zeytin Koleksiyon Bahçesi" tesis edilmiştir. Koleksiyondaki çeşitler çalışmanın materyalini oluşturmuştur. Ayrıca zeytin çeşitleri ile ilgili olarak yapılmış diğer araştırmaların bulgularından kaynak olarak yararlanılmıştır.

1. ÖNEMLİ ZEYTİN ÇEŞİTLERİNİN ÖZELLİKLERİ

Türkiye'de; Karadeniz, Marmara, Ege, Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu olmak üzere beş Bölge de zeytin yetiştiriciliği yapılmaktadır.

Karadeniz zeytin için ekstrem iklim özelliklerine sahip bir bölge olup ancak soğuk kuzey rüzgarlarından korunaklı olan ve mikro klima özelliği gösteren yer ve yörelerde zeytin yetiştirilebilmektedir. Ülkemiz ağaç varlığının %0,6 sına sahip bulunan ve toplam üretimin %0,5 ini sağlayan bu bölgede Butko, Görvele, Marantelli, Pastos, Otur, Salamuralık, Tuzlamalık, Yağlık adı altındaki yöresel çeşitlerin yanında Marmara Bölgesinin bazı çeşitleri de yer almakta ve elde edilen ürünün hemen tamamı aHe ihtiyacını karşılamak üzere sofralık olarak değerlendirilmektedir.

Kuzey alt bölge konumunda bulunan Marmara Bölgesi de genellikle soğuk rüzgarlara karşı açık olup, zeytincilik ancak kapalı ve korunaklı yörelerde yapılabilmektedir. Türkiye'nin toplam ağaç varlığının %9'una ve üretimin %7'sine sahip bulunan bu bölgede ürünün %84'ü softalık olarak değerlendirilmekte, ancak kalite dışı ürün yağa işlenmektedir. Bölgenin en önemli çeşidi siyah sofralık olarak değerlendirilen Gemlik çeşidi olup, bölge ağaç varlığının yaklaşık %80'nini bu çeşit teşkil eder. Diğer önemli çeşitler; Çelebi, Edincik su, Karamürsel su ve Samanlı'dır. Ayrıca Beyaz yağlık, çizmelik, Erdek yağlık, Eşek zeytini, Şam, Siyah salamuralık çeşitleri de yetiştirilmektedir.

Ege Bölgesi Türkiye'nin en önemli zeytinci bölgesi olup toplam ağaç varlığının %14'üne sahip bulunmakta ve üretiminin % 75ini sağlamaktadır. Ürünün %86'sı yağlık, %14'ü sofralık olarak değerlendirilmekte ve özellikle son yıllarda sofralık zeytin üretimi daha da önem kazanmış bulunmaktadır.

Bölgede her çeşit zenginliği söz konusu olup yağlık veya softalık olarak değerlendirilmeye elverişli çeşitlerin yanında herhangi bir ekonomik öneme sahip olmayanlarda yer almaktadır Ayvalık, Çakır, Çekişte, Çilli, Domat, Erkence, İzmir sofralık, Kiraz, Memecik, Memeli ve uslu bölgenin önemli zeytin çeşitleridir. Ayrıca Ak zeytin, Aşı Yeli, Dilmıt, Eşek zeytini, Girit zeytini, Hurma kaba, Hurma karaca, Kara yaprak, Taşarası, Yağ zeytini ve yerli yağlık çeşitleri de bölgede yetiştirilmektedir.

Akdeniz Bölgesinde zeytin diğer kültür bitkilerinin rekabeti nedeniyle ikinci planda kalmaktadır. Türkiye ağaç varlığının %10una sahip olan bölge, toplam dane üretiminin % 12sini vermekte ve elde edilen ürünün %68'i yağlık, %32'si sofralık olarak değerlendirilmektedir. Bölgenin önemli çeşitleri; Büyük topak ulak, Halhalı, Sarı haşebi, Sarı ulak, Saurani ve Karamani, Küçük topak ulak ve Sayfi gibi yöresel çeşitlerdir. Ayrıca Ege ve Marmara Bölgelerinden getirilmiş çeşitler de yetiştirilmektedir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde zeytincilik Akdeniz ikliminin etkisi altında bulunan yörelerde yapılabilmekte ve genellikle tesislerde bağ ile zeytin bir arada bulunmaktadır. Bölge toplam ağaç varlığının %6,5'una sahip olup üretimin %5,3 ünü sağlamaktadır. Ürünün % 73ü yağlık, % 27si softalık olarak değerlendirilmekte ve işlenen yemeklik zeytin daha ziyade aile ihtiyacını karşılamak üzere bölge içerisinde tüketilmekte, bir kısmı ise sınır ticareti ile Arap ülkelerine satılmaktadır. Pek çok kaynağa göre zeytinin anavatanı olduğu belirtilen bu bölge zengin bir çeşit varlığına sahip bulunmaktadır. Eğriburun, Kalembezi, Kan çelebi, Kilis yağlık, Nizip yağlık ve Yağ çelebi bölgenin önemli çeşitlerindendir. Ayrıca; Belluti, Halhalı çelebi, Hamza çelebi, Hahalı çelebi, Hursuki, Iri yuvarlak, Mavi, Melkabazi, Tesbih çelebi, Yağlık çelebi, Yağlık sarı zeytin, Yuvarlak çelebi, Yuvarlak halhalı, Yün çelebi ve Zoncuk adı altında çeşitler de yetiştirilmektedir.

Kısaca zengin bir çeşit potansiyeline sahip olan Türkiye'de yağlık veya soFralık olarak değerlendirilmeye elverişli değişik bölgelere ait 28 zeytin çeşidinin yaygın olarak yetiştiriciliği yapılmaktadır. Ayrıca İspanya'nın önemli bir sofralık çeşidi olan Manzanillanın da üretimi yapılmakta ve özellikle Ege Bölgesinde diğer çeşitler arasında yer almış bulunmaktadır.

2. BÖLGELERE GÖRE ZEYTİN ÇEŞİTLERİMİZ

2.1.EGE BÖLGESİ

Üretim Sırası	İller	Ağaç Sayısı (Adet)			Üretim (Ton)				Verim (Kg)	
		Meyve Veren	Meyve Vermeyen	Toplam	Sofralığ a Ayrılan	Yağlığ a Ayrılan	Toplam Zeytin	Zeytinyağ ı	Dane / Yağ Oranı	Ağaç Başın a
1.	Aydın	21.077.358	2.538.712	23.616.070	39.620	82.835	122.454	16.283	5,10	5,80
2.	Manisa	11.034.266	9.134.507	20.168.773	66.357	32.296	98.653	6.435	5,00	8,90
3.	İzmir	14.966.950	3.379.710	18.346.660	16.624	166.500	183.125	34.346	5,00	12,20
4.	Muğla	14.491.776	2.277.128	16.768.904	6.062	78.373	84.435	15.775	5,00	5,80
17.	Denizli	629.604	562.920	1.192.524	6.008	5.389	12.375	1.347	4,00	19,70
Bölge Toplamı		62.199.954	15.356803	80.092.931	154.671	365.393	501.042	74.186	4.80	10.48
Türkiye Toplamı		115.506.647	43.276.260	158.782.907	304.477	771.492	1.074.598	160.413	4.80	9.30

Tablo 3. Ege bölgesi üretim tablosu.

Kaynak: TEAE., DiE, İl Tarım Müdürlükleri 2016

Diğer kıyı bölgelerimizde olduğu gibi Ege Bölgesi de adını komşu olduğu denizden almıştır.

Dağlar denize dik uzanır ve yükselti batıdan doğuya doğru artar.

Ege kıyıları kuş uçuşu olarak en kısa fakat kıynın girintili ve çıkıntılı olmasından dolayı en uzun kıymızdır (2805 km).

Ege kıyıları girintili çıkıntılı olduğu için enine kıyı tipi görülür. Kıta sahanlığı geniştir.

Kıyılarında Akdeniz iklimi, iç kesimlerde ise karasal iklim görülür.

Zeytin, üzüm, haşhaş, tütün ve incir üretiminde 1. sıradadır.

Krom ve linyit üretiminde 1. sıradadır.

Linyit üretimine bağlı olarak termik enerji üretiminde 1. sıradadır.

Türkiye'nin en önemli ihraç limanı olan İzmir bu bölgemizedir.

Marmara Bölgesi'nden sonra yurdumuzun ekonomik bakımdan en gelişmiş 2. bölgesidir.

EGE BÖLGESİNDE ZEYTİNCİLİK

Körfez Üretim Bölgesi

İkinci Üretim bölgesi **Körfez Üretim Bölgesi**dir ve ağırlıklı üretim amacı zeytinyağına yöneliktir. Bölge Çanakkale Ayvacık'tan başlayarak, Bozcaada, Ezine, Balıkesir'den Edremit,

Havran, Ayvalık, Gömeç, Burhaniye, Eceabat ve Gelibolu, İzmir'den Aliağa, Menemen, Bergama, Dikili ve Foça'yı kapsamaktadır. Bölgede ağırlıklı olarak Ayvalık ve Gemlik zeytin çeşitleri yetiştirilmektedir.

Marmara Üretim Bölgesi kadar olmasa da bu üretim bölgesinde de tarımsal örgütlenme oldukça kuvvetlidir. TARİŞ'e bağlı kooperatiflerinve 24 bini aşkın kayıtlı üyenin büyük bir bölümü bu üretim bölgesi içerisinde yer almaktadır. Bölgede 215 zeytinyağı fabrikası hizmet vermektedir. Marmara Üretim Bölgesinden farklı olarak, sadece sofralık olarak işlenemeyecek olan zeytinleri değil, yüksek yağ kalitesi amacıyla temiz taneleri de zeytinyağı üretim amacıyla işlemektedirler.

Şekil 3. Körfez Üretim Bölgesinde eğimli arazilerdeki zeytinlikler

Bölgedeki zeytinlikler ağırlıklı olarak Ayvalık çeşidi ile tesis edilmiş eski bahçelerdir. Ortalama dikim aralık mesafeleri 10-12 metre olup dekara düşen ağaç sayısı 10 civarındadır. Gerek çeşit özelliği gerekse bölgede bilinen tarımsal uygulamalar neticesinde çeşidin büyük hacimli taç yapmasına izin verilmektedir. Ayvalık zeytin çeşidi orta şiddetli periyodisite gösteren bir çeşit olmakla birlikte yıllar arasındaki verim dalgalanmaları sektör tarafından hissedilmektedir. Bölgede zeytin sineğine karşı yapılan havadan ilaçlama çalışmaları çiftçiler arasında büyük rağbet görmektedir.

Bölgede son yıllarda zeytine bakış açısı değişmektedir. Bölgede hasat makinesi kullanımı da yaygınlaşmaktadır. Düzenli ve yüksek verim elde etmeye yönelik toprak işleme, budama, gübreleme, zirai mücadele ve sulama gibi tarımsal uygulamalar artmaktadır.

Butik zeytin ve zeytinyağı üretiminde bölge önemli bir merkezdir. Özellikle yüksek kaliteli zeytinyağı elde etmek amacıyla erken hasat uygulamaları yaygınlaşmaktadır. Bununla birlikte hasat edilen ürünün bekletilmemesi, dip zeytinleri ile karıştırılmaması ve diğer kaliteyi etkileyen uygulamalar konusunda üreticiler bilinçlenmektedir.

Ayvalık zeytin çeşidi genellikle zeytinyağına işlenmekte ve duysal özellikleri bakımından orta meyvemsiliğe sahip bir yağ olduğu için tüketiciler tarafından en fazla tercih edilen zeytinyağı çeşitleri arasındadır. Bunun yanı sıra Ayvalık zeytin çeşidi sofralık olarak da en fazla tercih edilen çeşitler arasındadır.

Bölgede Coğrafi İşaretli ürün sayısı artmaktadır. Ayvalık Zeytinyağı 18.03.2004 tarihinden geçerli olmak üzere, Edremit Körfez Bölgesi Zeytinyağları 29.04.2003 tarihinden geçerli olmak üzere ve Edremit Körfezi Yeşil Çizik Zeytini 18.07.2014 tarihinden geçerli olmak üzere, coğrafi işaret tescilli almıştır.

Bölgeye sonradan giren Gemlik zeytin çeşidi genellikle taban arazide yoğunlaşmıştır. Bölgenin bitki örtüsünün $\frac{3}{4}$ 'ünü zeytinlik alanlar kaplamaktadır.

Bu üretim bölgesinin büyük bir bölümü Türkiye Tarım Havzalarından Kıyı Ege Tarım Havzası içerisinde yer almaktadır. Bölgede Akdeniz iklimi özellikleri görülür. Akdeniz ikliminin

etkileri çöküntü ovaları boyunca kıydan yer yer 100-200 km kadar içerilere sokulmaktadır. Bölgenin yıllık ortalama sıcaklığı 15-22 derece arasındadır. Günlük ve yıllık sıcaklık farkları azdır. Yıllık yağış iç kısımlardan kıyıya doğru ortalama 540-930 mm arasında değişmektedir. Yağış en çok kış aylarında, en az yaz mevsiminde düşmekte olup yağış rejimi düzensizdir. Kar yağışları ve don olayları ender görülmektedir (GTHB, 2014).

Güney Ege Üretim Bölgesi

Üçüncü Üretim bölgesi Kıyı Ege Havzası'nın güney bölümünde yer alan **Güney Ege Üretim Bölgesi**dir. Ağırlıklı üretim amacı zeytinyağı ve en yaygın çeşitler Memecik ve Gemlik zeytin çeşitleridir. İzmir'den Kemalpaşa, Menderes, Bayındır, Urla, Karaburun, Seferihisar, Çeşme, Torbalı, Tire, Bayındır, Ödemiş ve Selçuk, Aydın ili ve ilçeleri (Buharkent hariç) ile Muğla ili ve ilçeleri bölgeyi temsil etmektedir.

Bu üretim bölgesinde yetiştiriciliği yapılan Memecik çeşidi zeytinler ağırlıklı olarak deliceye aşılandılar. Diğer yaygın çeşitlere göre biraz daha sert Periyodisite gösteren Memecik çeşidi için tarımsal uygulamalar da çoğu zaman ya en temel düzeyde yapılmakta ya da uzun yıllar bakımsız kalabilmektedir. Düzensiz bir şekilde tesis edilmiş bu zeytinliklerde sulama olanakları da sınırlıdır.

Şekil 4. Güney Ege Üretim Bölgesinde bir zeytin bahçesi

Bu bölgenin de dikili bitki örtüsünün $\frac{3}{4}$ 'ünü zeytinlik alanlar kaplamaktadır. Üretim bölgesinin büyük bir bölümü Türkiye Tarım Havzalarından Kıyı Ege Tarım Havzası içerisinde yer almaktadır. Bölgede Akdeniz iklimi özellikleri görülür. Akdeniz ikliminin etkileri çöküntü ovaları boyunca kıydan yer yer 100-200 km kadar içerilere sokulmaktadır. Bölgenin yıllık ortalama sıcaklığı 15-22 derece arasındadır. Günlük ve yıllık sıcaklık farkları azdır. Yıllık yağış iç kısımlardan kıyıya doğru ortalama 540-930 mm arasında değişmektedir. Yağış en çok kış aylarında, en az yaz mevsiminde düşmekte olup yağış rejimi düzensizdir. Kar yağışları ve don olayları ender görülmektedir (GTHB, 2014).

Şekil 5. Güney Ege Üretim Bölgesinde eğimli arazilerdeki zeytinlikler

Bu üretim bölgesinin özellikle güneyine gidildikçe, zeytin tarımı yerini ürün olduğu yıllarda doğadan toplayıcılık şeklindedir. Bunun nedenleri arasında tarıma ve mekanizasyona elverişli olmayan dağlık arazilerde düşük verimli ağaçlardan oluşan zeytinliklerin çok olmasıdır. Ayrıca zeytin çiftçilerinde zeytincilik geleneği de bu şekilde yerleşmiş durumdadır.

Bölgede 420 zeytinyağı fabrikası hizmet vermektedir. Özellikle bu üretim bölgesinde atıl kapasite kullanımı ve plansız açılan işletmeler yoğun olduğundan sanayicilerin bir kısmı bazı yıllarda fabrikalarını açmamaktadır.

Gediz Üretim Bölgesi

Dördüncü Üretim Bölgesi **Gediz Üretim Bölgesi** olarak adlandırılmıştır. Bölgede hem sofralık hem de yağlık üretim amaçlanmakta ancak sofralık amaçlı üretim daha ağır basmaktadır. Manisa ili ve ilçeleri, Aydın'dan Buharkent, Denizli ili ve ilçelerini kapsamaktadır. Gemlik çeşidi başta olmak üzere Domat, Ayvalık, Uslu ve diğer lokal çeşitler bölgede yer almaktadır.

Bölgenin en önemli zeytincilik merkezi Akhisar'dır. Bu ilçe, diğer ilçeler arasında Türkiye'de ağaç sayısı ve tane üretim miktarları göz önüne alındığında lider durumdadır. Akhisar'da son 10-15 yıl içerisinde çok önemli miktarda tarım arazisi zeytin bahçesi olarak tesis edilmiştir.

Şekil 6. Gediz Üretim Bölgesinde bir zeytin bahçesi

Bölgede modern üretim teknikleri yoğun olarak kullanılmaktadır. Bölgede tesis edilmiş zeytin plantasyonları düzenli ve sıraya dikilmiş zeytinlerden oluşmaktadır. Dekara düşen dikili zeytin ağacı sayısı yetiştiriciliği yapılan çeşitlere göre büyük farklılıklar göstererek 10 ile 25 arasında değişmektedir. Kaliteli ve yüksek kalibreli ürün alma amacıyla budama, sulama ve zirai mücadele faaliyetleri hassasiyetle yapılmaktadır.

Bölgede zeytinin baskın hale gelişinin geçmişte çok eskilere dayanmadığından çiftçi örgütlenmelerinde önemli bir boşluk bulunmaktadır. İleriki yıllarda bu boşluğun doldurulması bu üretim bölgesi açısından büyük bir kazanım olacaktır.

Üretim bölgesinin dikili bitki örtüsünün %44'ünde zeytin alanları bulunmaktadır.

Bölgede 129 zeytinyağı fabrikası hizmet vermektedir. Öncelikli yetiştiricilik amacı zeytinyağı olan işletmelerden gelen zeytinler ile hem yüksek kaliteli yağlar elde edilirken hem de sofralık amacı ile yetiştirilse de sofralık kalitede olmayan tanelerin de işlenmesine bölgede sıkça rastlanılmaktadır.

Türkiye Tarım Havzaları içerisinde İç Ege ve Gediz Tarım Havzaları içerisine giren bu üretim bölgesinin batı kısımlarında yarı nemli iklim bulunmakta olup iç kesimlerde karasal iklim görülmektedir. Yıllık ortalama sıcaklığı 15-16 derece arasında olup yıllık yağış iç kısımlardan kıyıya doğru ortalama 540-630 mm arasında değişmektedir (GTHB, 2014).

Bölgede uzun bir geçmişe sahip olan zeytincilik, bölge içinde önemli bir tarım kolu olup halkın ağırlıklı geçim kaynağını oluşturmaktadır.

Ege Bölgesi 80 milyon civarında ağaç varlığı ile büyük bir zeytincilik potansiyeline sahip bulunmakta ve ülkenin toplam ağaç varlığının %50'sini oluşturmaktadır.

Bölgede zeytincilik teknik açıdan ileri düzeyde olmasına rağmen ağaç başına verim düşüktür.

Türkiye toplam dane üretiminin %46,6'ü bu bölgeden sağlanmaktadır.

Elde edilen ürünün; %30.8'i sofralık, -%69.2'si yağlık olarak değerlendirilmektedir.

Bölgenin batısındaki çöküntü ovaları ve kenarlarında zeytin tarımı yapılabilmektedir. En fazla Edremit-Ayvalık-Burhaniye çevresinde yoğunluk kazanmıştır.

EGE BÖLGESİNİN ZEYTİN ÇEŞİTLERİ

Bölgenin en önemli çeşitleri

Balıkesir körfez yöresinde "Ayvalık", İzmir, Aydın ve Muğla illerinin yer aldığı Güney Ege Bölgesinde 'Memecik' zeytin çeşididir.

Marmara bölgesi çeşidi olan Gemlik Zeytini de bölgede yaygınlaşmıştır.

Bölgenin diğer çeşitleri

Ak Zeytin, Aşı Yeli, Çakır, Çekişte, Çilli, Dilmit, Domat, Erkence, Eşek Zeytini (Ödemiş), Girit Zeytini, Hurma Kaba, Hurma Karaca, İzmir Sofralık, Kara Yaprak, Kiraz, Taşarası (Aydın), Taşarası (Kuşadası), Tavşan Yüreği, Uslu, Yağ Zeytini, Yerli Yağlık

AYVALIK

Edremit Yağlık, Midilli, Şakran adların da kullanılır.

Meyveleri ve çekirdekleri orta büyüklükte olup, %24,7 oranında yağ içerir ve yağlık olarak değerlendirilir.

Yağı altın sarısı renginde, meyve kokusu içeren, hoş kokulu, kimyasal ve duyuşal özellikleri bakımından birinci sırada yer alır.

Son yıllarda meyve eti renginin pembeye döndüğü dönemde "Pembe Çizme Zeytin" tipinde değerlendirilir,

Siyah olum döneminde hasat edilerek siyah sofralık olarak "Sele" tipinde değerlendirilir.

Resim 22. Ayvalık Çeşidinin Genel Özellikleri
Tablo 2. Ayvalık Çeşidinin Türkiye'deki Yayılımı

MEMECİK

Taş arası, Aşı yeli, Tekir, Gülümbe, Şehir yağlık gibi isimler verilir.

Meyveleri ve çekirdekleri iri olup, %28,6 oranında yağ içerir. Sofralık veya yağlık olarak değerlendirilir.

Yağı koyu yeşilimsi sarı renkte, meyve kokusu kuvvetli, kimyasal ve duyuşal özellikler bakımından Ayvalık çeşidinden sonra gelir.

Yeşil olum döneminde hasat edilen meyveler" İspanyol Usulüne" göre işlenerek dış pazar isteklerine uygun özellikte ürün elde edilir.

Siyah olum döneminde hasat edilen meyvelerde siyah sofralık olarak değerlendirilir.

ÜRÜN ADI	ORJİN	COĞRAFI DAĞILIM	MEYVE BÜYÜKLÜĞÜ	MEYVE ŞEKLİ	ORTALAMA KALİBRE	% ET ORANI	% YAĞ ORANI	ÇEKİRDEK BÜYÜKLÜĞÜ	ÇEKİRDEK ŞEKLİ
Memecik	Muğla	İzmir, Aydın, Sivas, Manisa, Denizli, Muğla, Kastamonu, Antalya, Maraş	İri	Oval	209	%88	%25	Küçük	Oval

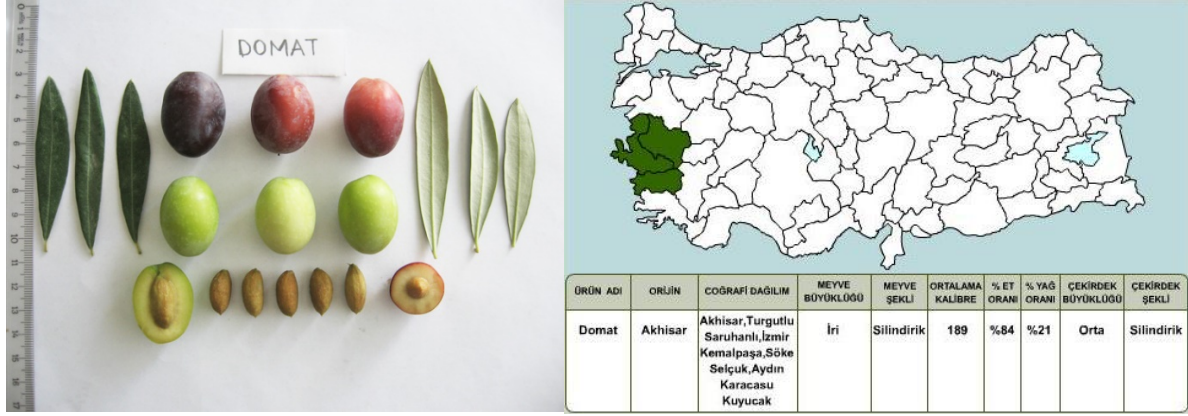
Resim 3. Memecik Çeşidinin Genel Özellikleri
Tablo 7. Memecik Çeşidinin Türkiye'deki Yayılımı

DOMAT

Manisa'nın Akhisar, Turgutlu, Saruhanlı, İzmir'in Kemalpaşa, Bornova, Selçuk, Aydın'ın Söke, Karacasu, ilçelerinde yetiştiriciliği yaygındır.

Meyveleri iri, çekirdekleri orta büyüklükte olup etten kolay ayrılır ve %20,6 yağ içerir.

Yeşil olum döneminde hasat edilen meyveler çeşitli yollarla tatlandırıldıktan sonra çekirdekleri çıkarılıp çekirdek boşluğuna biber, havuç, badem v.s. doldurularak "Dolgulu Zeytin" şeklinde işlenir.

Resim 3. Ayvalık Çeşidinin Genel Özellikleri

Tablo 8. Ayvalık Çeşidinin Türkiye'deki Yayılımı

EŞEK ZEYTİNİ

İzmir'in Ödemiş ilçesi ve civarında yaygın olarak görülen bir çeşittir.

Meyveleri ve çekirdekleri çok iridir.

Meyve %21,8 oranında yağ içerir.

Meyve eti sert olduğundan beklemeye dayanıklıdır.

İç piyasada yeşil sofralık olarak değerlendirilir.

Son arda dış piyasanın da iri zeytine talebinin artması bu çeşidin önemini artırmıştır.

ÇEKİŞTE

Kırma, Memeli diye isimlerle de anılır.

Fakat bölge çeşidi olan Memeli çeşidinden farklıdır. Bu çeşit İzmir'in Ödemiş, Kiraz, Torbalı, Aydın'ın Nazilli, Sultanhisar ve Yenipazar ilçelerinde yetişmektedir. Meyveleri iri, çekirdekleri orta büyüklükte olup %26,9 oranında yağ içerir.

Genellikle yeşil sofralık olarak "Kırma Zeytin" tipinde işlenir.

Resim 4. Ayvalık Çeşidinin Genel Özellikleri

Tablo 9. Ayvalık Çeşidinin Türkiye'deki Yayılımı

ERKENCE

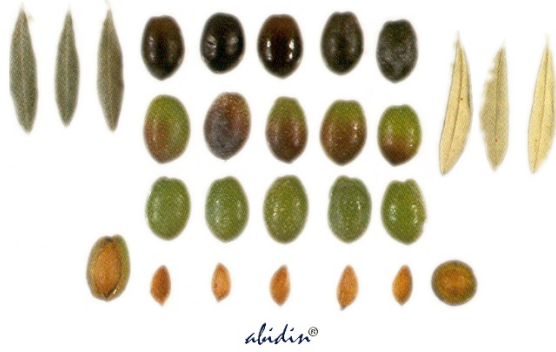
İzmir yağlık veya yerli yağlık diye de isimlendirilir.

Ege bölgesinin en erken olgunlaşan çeşididir.

Yağ oranı %25,4 civarındadır.

İzmir'de nemli deniz rüzgârlarının hâkim olduğu Karaburun, Çeşme, Urla ve Foça ilçelerinde "Phoma oleae" adı verilen bir mantarın etkisiyle bu çeşidin meyveleri ağaç

Üzerinde acılığını kaybeder, meyveler kahverengi bir renk alır. Hiçbir tatlandırma işlemine tabi tutulmadan yenilebilir. Buna "Hurma Zeytin" denir.

ÜRÜN ADI	ORJİN	COĞRAFI DAĞILIM	MEYVE BÜYÜKLÜĞÜ	MEYVE ŞEKLİ	ORTALAMA KALİBRE	% ET ORANI	% YAĞ ORANI	ÇEKİRDEK BÜYÜKLÜĞÜ	ÇEKİRDEK ŞEKLİ
Erkence	İzmir	İzmir Çevresi	Orta	Oval	329	%86	%25	Küçük	Uzun Oval (badem şekli)

Resim 5. Ayvalık Çeşidinin Genel Özellikleri

Tablo 10. Ayvalık Çeşidinin Türkiye'deki Yayılımı

USLU

Meyveleri ve çekirdekleri orta irilikte olup, %21,5 oranında yağ içerir.

Meyveleri soğuğa hassastır.

Meyve eti yumuşak olduğu için hasat ve taşıma sırasında dikkatli olunmalıdır.

Meyveleri tam olgunluk döneminde parlak koyu siyah renkte ve tat yönünden iyi olduğundan siyah sofralık olarak değerlendirilir.

ÜRÜN ADI	ORJİN	COĞRAFI DAĞILIM	MEYVE BÜYÜKLÜĞÜ	MEYVE ŞEKLİ	ORTALAMA KALİBRE	% ET ORANI	% YAĞ ORANI	ÇEKİRDEK BÜYÜKLÜĞÜ	ÇEKİRDEK ŞEKLİ
Uslu	Akhisar	Akhisar, Muğla, Selçuk, Yatağan, Turgutlu, Kemalpaşa	Orta	Oval	283	%85	%22	Orta	Uzun Oval

Resim 6. Uslu Çeşidinin Genel Özellikleri

Tablo 11. Uslu Çeşidinin Türkiye'deki Yayılımı

2.MARMARA BÖLGESİ

Üretim Sırası	İller	Ağaç Sayısı (Adet)			Üretim (Ton)				Verim (Kg)	
		Meyve Veren	Meyve Vermeyen	Toplam	Sofralığa Ayrılan	Yağlığa Ayrılan	Toplam Zeytin	Zeytinyağı	Dane/Yağ Oranı	Ağaç Başına
7.	BALIKESİR	10.706.622	646.995	11.353.617	22.896	107.652	130.549	21.516	5,0	12,2
8.	BURSA	8.980.205	902.048	9.882.253	31.457	1.956	33.412	397	4,9	3,7
10.	ÇANAKKALE	4.483.697	866.397	5.350.094	9.846	89.368	99.214	17.486	5,1	22,1
22.	BİLECİK	276.290	118.020	394.310	4.196	466	4.662	117	4,0	16,9
24.	SAKARYA	236.000	64.400	300.400	272	2.580	2.852	516	5,0	12,1
27.	ESKİŞEHİR	25.990	54.219	80.209	211	0	211	0	0,0	8,1
29.	KOCAELİ	43.440	9.560	53.000	774	4	777	1	3,7	17,9
18	TEKİRDAĞ									
19	YALOVA									
Bölge Toplamı										
Türkiye Toplamı		115.506.647	43.276.260	158.782.907	304.477	771.492	1.074.598	160.413	4.80	9.30

Kaynak, TEAE., DİE, İl Tarım Müdürlükleri 2016

Üretim Sırası	İlin Adı	Ağaç sayısı (Adet)	Üretim (Kg)
7	BALIKESİR	11.353.617	130.549.000
8	BURSA	9.882.253	33.412.000
10	ÇANAKKALE	5.350.094	99.214.000
22	BİLECİK	394.310	4.662.000
24	SAKARYA	300.400	2.852.000
27	ESKİŞEHİR	80.209	211.000
29	KOCAELİ	53.000	777.000
18	TEKİRDAĞ	?	?
19	YALOVA	?	?
Bölge Toplamı		?	?
Türkiye Toplamı		158.782.907	1.074.598.000

MARMARA BÖLGESİNDE ZEYTİNCİLİK

Bu üretim bölgesinde ağırlıklı olarak Gemlik zeytin çeşidi yetiştirilmektedir. Bu üretim bölgesinin en çarpıcı özelliği sofralık zeytin üretiminde ihtisaslaşmış yapısıdır. Bölge Bursa ve ilçeleri, Balıkesir'den Erdek, Bandırma, Çanakkale'den Gökçeada, Biga, Bayramiç ve Lapseki, Tekirdağ ili ve ilçeleri, Yalova ili ve ilçelerinden oluşmaktadır.

Şekil 7. Marmara Üretim Bölgesinde bir zeytin bahçesi

Tarımsal örgütlenmenin kuvvetli olduğu ve bölgede, Marmarabirlik bağlı 8 kooperatifi ve 32 bini aşkın kayıtlı üyesi ile birlikte bölgenin tarımsal çiftçi örgütlenmesinin de başında yer almaktadır. Toplamda ise 121 zeytinyağı fabrikası bölgede hizmet vermektedir. Bu fabrikaların çoğunluğu sofralık olarak değerlendirilemeyecek kalitede olan zeytinleri yağa işlemektedir.

Bölgede modern üretim teknikleri kullanılmaktadır. Hasat makinesi kullanımı sınırlıdır, nedeni ise sofralık amaçlı üretilen tanelerin zarar görmesinden çekinilmesidir. Bölgede tesis edilmiş zeytin plantasyonları düzenli ve sıraya dikilmiş zeytinlerden oluşmaktadır. Dekara düşen dikili zeytin ağacı sayısı 20 ile 25 arasında değişmektedir. Kaliteli ve yüksek kalibreli ürün alma amacıyla budama, sulama ve zirai mücadele faaliyetleri hassasiyetle yapılmaktadır. Türkiye toplam sofralık zeytin üretiminin yaklaşık %40'ı bu bölgede üretilmektedir.

Gemlik Zeytini Coğrafi İşareti; Gemlik zeytini Türk Patent Enstitüsü tarafından 23.09.2003 tarihinden geçerli olmak üzere coğrafi işaret olarak tescil edilmiştir.

Şekil 13. Marmara Üretim Bölgesindeki zeytinliklerden genel bir görünüm

Dikili bitki örtüsü; bölgenin dikili bitki örtüsünün yarısına yakını zeytinlik alanlar kaplamaktadır. Zeytin alanlarının dikili örtü içerisindeki oranı %48'dir.

Üretim bölgesinin kıyı kesimlerinden iç kısımlarına doğru nemli iklimden yarı nemli iklime geçiş bulunmaktadır, iç kesimlerde yer yer daha kurak iklim görülmektedir. Yıllık ortalama sıcaklığı 15-16 derece arasında olup, yıllık yağış iç kısımlardan kıyıya doğru ortalama 448-

1.407 mm arasında değişmektedir. En sıcak ay temmuz ayı olup, ortalama sıcaklık bu ay için 23-24 derecedir. En düşük sıcaklık Ocak ayında görülmekte olup, ortalama sıcaklık bu ay için -3 ile -5 derece arasındadır. Yağış çoğunlukla yağmur şeklinde ve kış aylarında gerçekleşmektedir (GTHB, 2014).

Bölgede zeytinciliğin geçmişi çok eskilere uzanmaktadır.

Özellikle Mudanya, Gemlik ve İznik gibi yörelerde mono kültür şeklinde tarım yapılarak orada yaşayan insanların %90'ının geçim kaynağını oluşturmaktadır.

Marmara Bölgesi yaklaşık 14,5 milyon ağaç sayısı ile Türkiye toplam ağaç varlığının %15,6'sını oluşturmaktadır.

Bölgede ele edilen ürünün önemli bir kısmı sofralık olarak değerlendirilmekte ve Türkiye dane üretiminin %11,1'i bu bölgeden sağlanmaktadır.

Bölgede mevcut ağaç varlığının %80'ini siyah sofralık olarak değerlendirmeye elverişli olan "Gemlik" çeşidi oluşturmaktadır.

Türkiye'nin siyah sofralık zeytin üretiminin %80'i Marmara Bölgesinden sağlanmaktadır.

Bursa ili ağaç varlığı ve zeytin dane üretimi ile bölgede zeytinciliğin yoğun olarak yapıldığı bir yöredir.

Bölge kuzey rüzgârlarına ve soğuklara açıktır. Bazı yıllar sıcaklığın düşmesiyle soğuktan zararlanmalar olur.

MARMARA BÖLGESİNİN ZEYTİN ÇEŞİTLERİ

Bölgenin en yaygın çeşidi Gemlik çeşididir,

Bölgenin Diğer Çeşitleri; Edincik su, Beyaz yağlık, Çelebi (İznik), Çizmelik (Tekirdağ), Erdek yağlık, Eşek zeytini (Tekirdağ), Samanlı, Şam, Karamürsel su, Siyah salamuralıktır.

Bölgede zeytinciliğin geçmişi çok eskilere uzanmaktadır.

Özellikle Mudanya, Gemlik ve İznik gibi yörelerde mono kültür şeklinde tarım yapılarak orada yaşayan insanların %90'ının geçim kaynağını oluşturmaktadır.

Bölgenin en önemli çeşitleri

Gemlik çeşididir, diğer çeşitleri; Edincik su, Beyaz yağlık, Çelebi (İznik), Çizmelik (Tekirdağ), Erdek yağlık, Eşek zeytini (Tekirdağ), Samanlı, Şam, Karamürsel su, Siyah salamuralıktır.

GEMLİK

Bu çeşit için Trilye, Kıvırcık, Kaplık, Kara gibi isimlerde kullanılır.

Marmara bölgesinin önemli zeytin çeşitlerindedir.

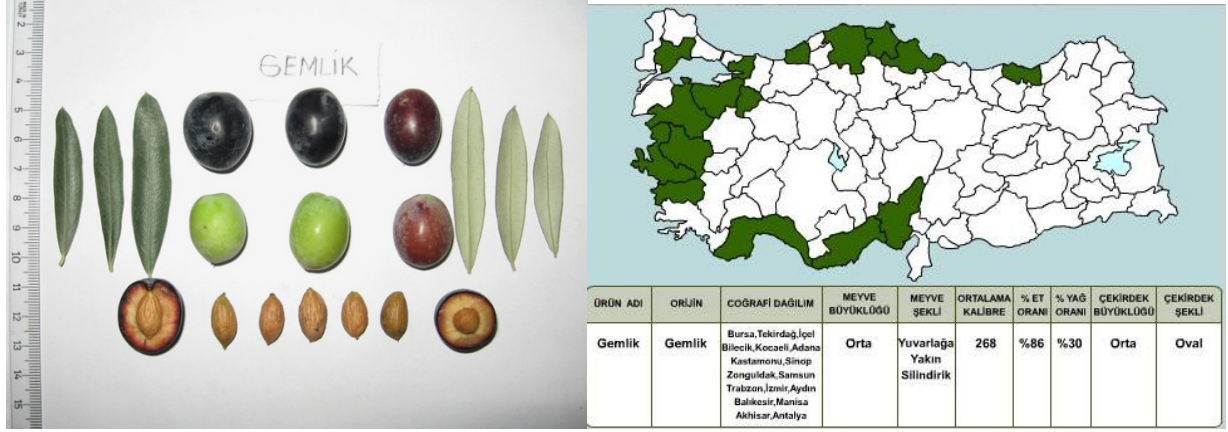
Bursa, Tekirdağ, Kocaeli, Kastamonu, İzmir, Manisa, Aydın, İçel, Adana, Antalya ve Adıyaman illerinde yetiştirilmekte olup oldukça geniş bir alana yayılmıştır.

Ülkemizde kamu kurumları ve özel sektör tarafından üretilen zeytin fidanlarının %80'ne yakını Gemlik zeytin çeşidi fidanlardır. Bundan dolayı zeytinciliğin yapıldığı bütün bölgelerde bu çeşide rastlanır.

Meyve ve çekirdekleri orta irilikte olup %29,9 oranında yağ içerir.

Siyah sofralık olarak değerlendirilir.

Meyveleri yağ bakımından zengin olduğundan sofralık kalite dışındaki taneler yağlık olarak değerlendirilir.

Resim 8. Ayvalık Çeşidinin Genel Özellikleri

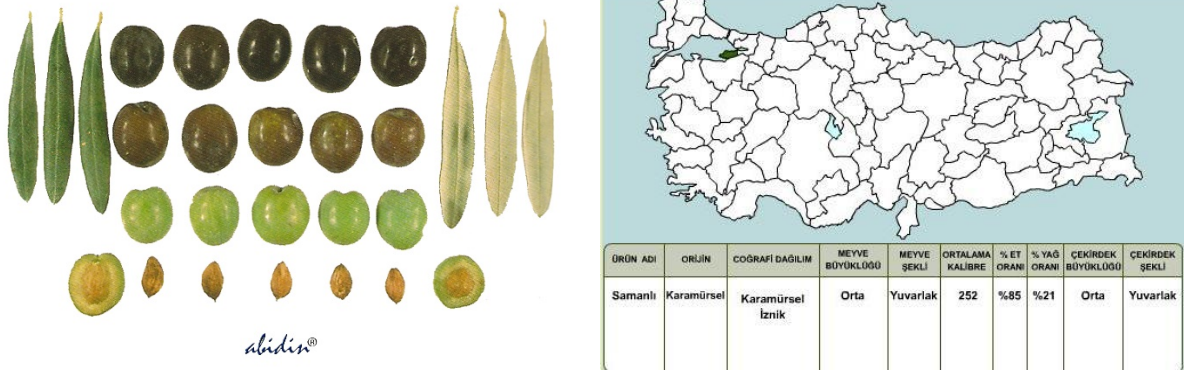
Tablo 14. Ayvalık Çeşidinin Türkiye'deki Yayılımı

SAMANLI

Tatlı zeytin olanakta adlandırılan bu çeşit, Marmara bölgesindeki Karamürsel ve Iznik civarında yetişmektedir.

Meyveleri ve çekirdekleri orta büyüklükte olup %20,8 oranında yağ içerir.

Meyvelerindeki acılık maddesi oldukça düşüktür. Kendi ekolojisinde yeşil sofralık olarak değerlendirilir.

Resim 9. Ayvalık Çeşidinin Genel Özellikleri

Tablo 15. Ayvalık Çeşidinin Türkiye'deki Yayılımı

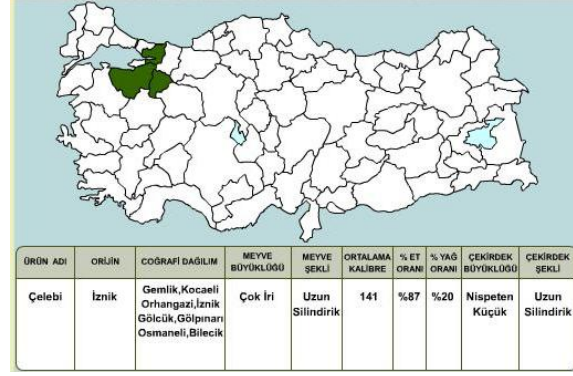
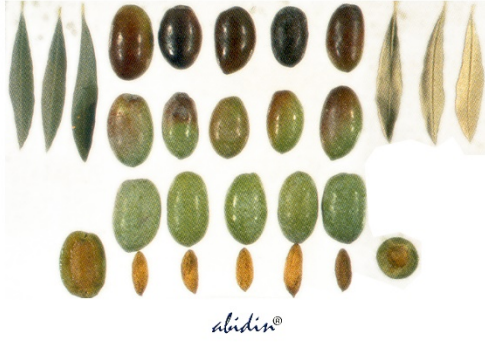
ÇELEBİ

Bursa'nın Iznik, Orhangazi, Gemlik, Kocaeli'nin Gölcük, ilçelerinde yetişmektedir.

Meyveleri çok iri, çekirdekleri büyüklüğü yanında küçüktür.

Meyveler %20,8 oranında yağ içerir.

Yeşil sofralık olarak değerlendirilir.

Resim 10. Ayvalık Çeşidinin Genel Özellikleri

Tablo 16. Ayvalık Çeşidinin Türkiye'deki Yayılımı

AKDENİZ BÖLGESİ

Üretim Sırası	İller	Ağaç Sayısı (Adet)			Üretim (Ton)				Verim (Kg)	
		Meyve Veren	Meyve Vermeyen	Toplam	Sofralığa Ayrılan	Yağlığa Ayrılan	Toplam Zeytin	Zeytinyağı	Dane/Yağ Oranı	Ağaç Başına
5.	HATAY	9.070.050	5.251.886	14.321.936	38.191	89.113	127.304	22.278	4,0	14,0
6.	MERSİN	5.096.705	7.471.897	12.568.602	17.316	40.403	57.719	8.081	5,0	11,3
11.	ANTALYA	2.692.260	1.533.484	4.225.744	8.077	18.846	26.923	3.769	5,0	10,0
13.	ADANA	1.103.384	1.916.802	3.020.186	4.992	11.647	16.638	2.329	5,0	15,1
14.	OSMANİYE	1.142.905	1.061.543	2.204.448	5.987	13.970	19.957	2.794	4,0	17,5
16.	KAHRAMANMARAŞ	869.880	718.150	1.588.030	1.143	2.667	3.811	533	5,0	4,4
28.	BURDUR	48.350	9.600	57.950	214	149	363	30	5,0	7,5
33.	ISPARTA	16.120	3.075	19.195	412	131	543	22	6,0	33,7
Bölge Toplamı		20.039.654	17.966.437	38.006.091	76.332	176.926	253.258	39.836	5	14
Türkiye Toplamı		115.506.647	43.276.260	158.782.907	304.477	771.492	1.074.598	160.413	4.80	9.30

Kaynak: TEAE., DİE, İl Tarım Müdürlükleri 2016

Üretim Sırası	İlin Adı	Ağaç sayısı (Adet)	Üretim (Kğ)
5.	HATAY	14.321.936	127.304
6.	MERSİN	12.568.602	57.719
11.	ANTALYA	4.225.744	26.923
13.	ADANA	3.020.186	16.638
14.	OSMANİYE	2.204.448	19.957
16.	KAHRAMANMARAŞ	1.588.030	3.811
28.	BURDUR	57.950	363
33.	ISPARTA	19.195	543
Bölge Toplamı		40.659.091	260.850
Türkiye Toplamı		158.782.907	1.074.598.000

Tablo: Bölge İllerinin Ağaç sayısı ve Üretim Miktarları

AKDENİZ BÖLGESİNDE ZEYTİNCİLİK

Kıyı ve Doğu Akdeniz Üretim Bölgesi

Beşinci Üretim Bölgesi; Kıyı Akdeniz Havzası, Doğu Akdeniz Havzası, Batı GAP Havzası ve GAP Havzasını içine alan **Kıyı ve Doğu Akdeniz Üretim Bölgesi**dir. Bu üretim bölgesi Antalya, Mersin, Adana, Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman Osmaniye, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin illerini kapsamaktadır.

Bölgede Gemlik, Ayvalık, Sarı Ulak, Halhalı, Savrani, Kilis Yağlık, Nizip Yağlık ve Haşebi başta olmak üzere çok sayıda çeşidin yetiştiriciliği yapılmaktadır. Ağırlıklı üretim amacı zeytinyağı olmasına karşın önemli miktarda da sofralık zeytin amaçlı üretim de vardır. Sofralık zeytin işleme tesisi açısından bölgede bir eksiklik olduğu gözlemlenmiştir. Üretilen sofralık kalitesi yüksek zeytinler diğer üretim bölgelerinden gelen sofralık zeytin tüccarları tarafından alınmakta ya da yağa işlenmektedir. Bölgede yeni kurulacak olan işleme tesislerinin desteklenmesi yerinde olacaktır.

Şekil 11. Kıyı ve Doğu Akdeniz Üretim Bölgesinde bir zeytin bahçesi

Bölge pek çok kaynağa göre zeytin bitkisinin anavatanı olan Mezopotamya'nın kuzeyini de kapsamı bakımından oldukça önemlidir. Bölge genetik çeşitlilik açısından oldukça zengindir.

Bölgede 300 adet zeytinyağı fabrikası hizmet vermektedir. Çoğunluğu modern bir yapıya sahip olan bu tesislerde son yıllarda yüksek kaliteli zeytinyağları da üretilmektedir.

Üretim bölgesinde son 15 yıl içerisinde çok önemli sayıda zeytin fidanı dikimi gerçekleştirilmiştir. Yeni dikilen fidanların büyük bölümü Gemlik çeşididir. Bu bölgede doğuya gidildikçe parsel büyüklükleri artarak düzenli zeytin bahçeleri yayılmıştır.

Bu üretim bölgesinde sulama yaygın olarak yapılmakta ve genellikle damla sulama sistemleri tercih edilmektedir. Gübreleme fertigasyon yöntemi ile yapılmaktadır.

Bölgenin dikili bitki örtüsünün %23'ünü zeytinliklerden oluşturmaktadır.

Şekil 12. Kıyı ve Doğu Akdeniz Üretim Bölgesinde Suriye sınırındaki zeytinlikler

Türkiye Tarım Havzaları içerisinde Kıyı Akdeniz, Doğu Akdeniz, GAP ve Batı GAP Tarım Havzaları bu üretim bölgesinde yer almaktadır. Bölgede kış ve bahar mevsimleri ılıman, yazları sıcak olduğu bu üretim bölgesinde ortalama sıcaklık 15-22 derece, yer yer yetersiz olabilen ortalama yağış miktarı 340-1.000 mm arasındadır. Kar yağışı ve don olayı ender görülür (GTHB, 2014).

Bölgede turunçgil, muz, sebze, sera ve süs bitkilerinin yetiştiriciliği ile ekonomik açıdan rekabet edemeyen zeytin bir gelişme kaydedememiştir. Son yıllarda ise bu yapıyı kırma eğilimindedir.

10.5 milyon civarındaki ağaç varlığı ile Türkiye ağaç varlığının %11,3'ünü oluşturmaktadır.

Akdeniz bölgesi dane üretimi Türkiye dane üretimi içindeki payı %11,3 oranındadır. Elde edilen zeytinin %67,8'i yağlık olarak değerlendirilir.

Hatay, bölgenin en önemli zeytin yetiştiriciliği yapan ildir. Antalya bölgede ikinci sırayı alıp onu İçel ve Adana izler.

Akdeniz bölgesindeki zeytinliklerin çoğu ormandan açma olup delicelerin aşılmasıyla oluşturulmuştur.

Bölgenin en önemli ve yaygın olan çeşidi "Halhalı"dır. Yağlık ve sofralık olarak değerlendirmeye elverişlidir.

Antalya, Isparta, İçel, Adana, Osmaniye, Hatay, Kahramanmaraş Karaman illerinde zeytincilik yapılmaktadır.

Türkiye'nin güneyinde yer alan bu bölgede Toros dağları ile Akdeniz arasındaki dar şerit halindeki alanlarda zeytin plantasyonları yer almaktadır.

Zeytin bu bölgede diğer kültür bitkileri ile rekabet halindedir. Bölgenin mahalli çeşitleri yanında Ege ve Marmara bölgesinin çeşitleride yayılım göstermektedir.

Zeytin bu bölgede diğer kültür bitkileri ile rekabet halindedir. Bölgenin mahalli çeşitleri yanında Ege ve Marmara bölgesinin çeşitleride yayılım göstermektedir.

AKDENİZ BÖLGESİNİN ZEYTİN ÇEŞİTLERİ

Bölgenin çeşitleri

Büyük Topak Ulak, Çelebi (Silifke), Elmacık, Halhalı (Hatay), Karamani, Sarı Habeşi, Sarulak, Saurani, Sayfi ve Küçük Topakulak'tır.

Bölgenin en önemli çeşitleri

Büyük Topak Ulak, Çelebi (Silifke), Elmacık, Halhalı (Hatay), Karamani, Sarı Habeşi, Sarulak, Saurani, Sayfi ve Küçük Topakulak'tır.

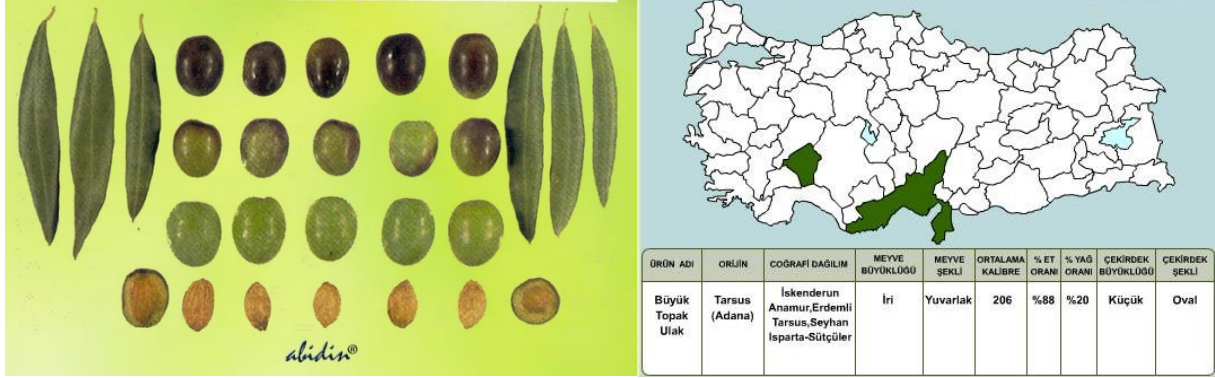
BÜYÜK TOPAK ULAK

Topak aşı olarak da adlandırılır.

Adana'nın Tarsus, Seyhan, Hatay'ın İskenderun, İçel'in Anamur, Erdemli, Isparta'nın Sütçüler ilçelerinde yetiştirilmektedir. Meyveleri iri, çekirdekleri meyve büyüklüğüne göre küçük olup %20,2 oranında yağ içerir.

Meyve eti yumuşak olduğundan hasat ve taşıma sırasında dikkat edilmelidir.

Etili ve lezzetli olan bu çeşit genellikle yeşil sofralık olarak "Çizme Zeytin" tipinde işlenerek değerlendirilir.

Resim 13. Ayvalık Çeşidinin Genel Özellikleri

Tablo 17. Ayvalık Çeşidinin Türkiye'deki Yayılımı

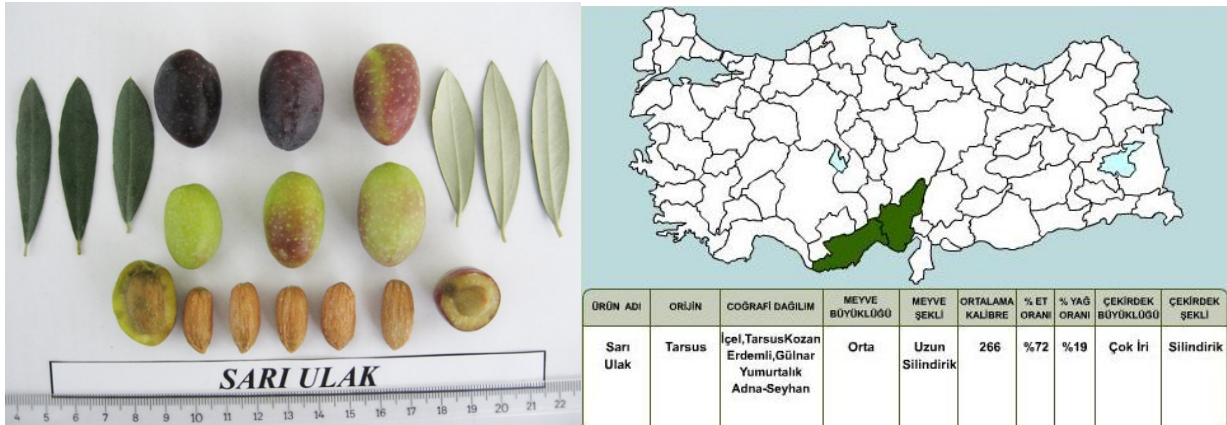
SARI ULAK

İçel'in Merkez, Erdemli, Gülnar, Tarsus, Adana'nın Seyhan, Kozan Yumurtalık ilçelerinde yoğun olarak yetiştirilmektedir.

Meyveleri orta irilikte, çekirdekleri çok iri olup %18,8 yağ içerir.

Sıcaklığın kritik seviyeye düşmesi durumunda sürgün, ince dal ve dalcıklarda çatlamalar ve meyvelerde soğuktan dolayı hurmalasma görülür.

Kendi ekolojisinde aile ihtiyacını karşılamak için yeşil ve siyah sofralık olarak değerlendirilir.

Resim 14. Ayvalık Çeşidinin Genel Özellikleri

Tablo 18. Ayvalık Çeşidinin Türkiye'deki Yayılımı

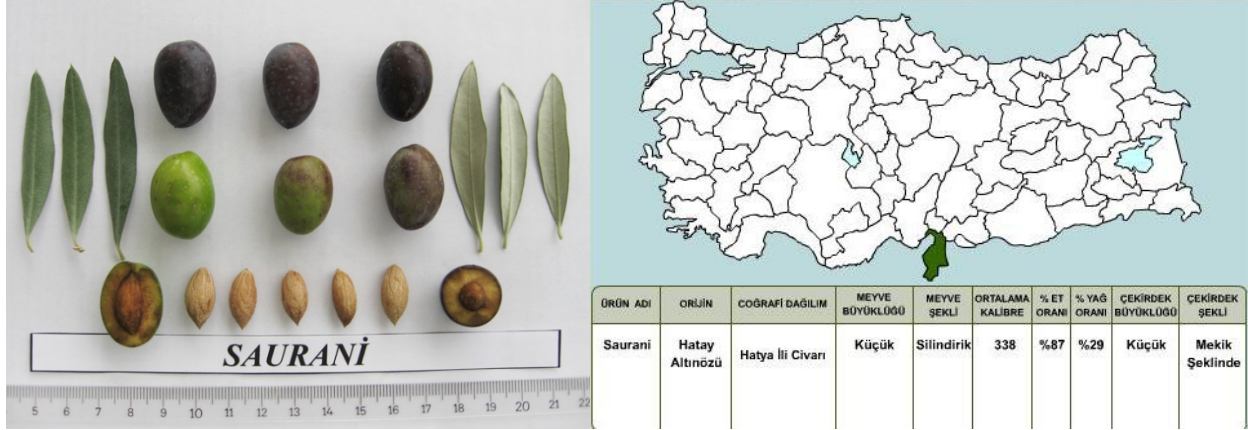
SAURANİ

Hatay'ın Altınözü İlçesi ve civarında yoğun olarak görülen bir çeşittir.

Meyve ve çekirdekleri küçük olup %29,2 oranında yağ içerir.

Sıcaklığın kritik seviyeye düşmesi durumunda sürgün uçları kurur, ince dal ve dalcıklarda kabuk çatlamaları şeklinde zararlanmalara rastlanır.

Yağ içeriği yüksek olduğundan genellikle yağlık olarak değerlendirilir. Ayrıca aile ihtiyaçlarını karşılamak için yeşil ve siyah sofralık olarak ta kullanılır.

Resim 15. Ayvalık Çeşidinin Genel Özellikleri

Tablo 19. Ayvalık Çeşidinin Türkiye'deki Yayılımı

3. GÜNEY DOĞU ANADOLU BÖLGESİ

Üretim Sırası	İller	Ağaç Sayısı (Adet)			Üretim (Ton)				Verim (Kg)	
		Meyve Veren	Meyve Vermeyen	Toplam	Sofralığa Ayrılan	Yağlığa Ayrılan	Toplam Zeytin	Zeytinyağı	Dane/Yağ Oranı	Ağaç Başına
9.	Gaziantep	3.886.239	2.259.006	6.145.245	5.659	13.204	18.864	3.301	4,0	4,9
12.	Kilis	1.756.000	897.000	2.653.000	2.278	5.314	7.592	1.329	4,0	4,3
15.	Şanlıurfa	445.440	1.099.986	1.545.426	306	5.667	5.973	1.133	5,0	13,4
21.	Mardin	249.375	302.855	552.230	3.254	0	3.254	0	0,0	13,0
35.	Şırnak	0	15.070	15.070	0	0	0	0	0,0	0,0
37.	Diyarbakır	0	2.980	2.980	0	0	0	0	0,0	0,0
20.	Adıyaman									
31.	Batman									
Bölge Toplamı										
Türkiye Toplamı		115.506.647	43.276.260	158.782.907	304.477	771.492	1.074.598	160.413	4.80	9.30

	Ağaç sayısı (Adet)	Üretim (Kg)
Toplam	10.913.951	35.683
Gaziantep	6.145.245	18.864
Kilis	2.653.000	7.592
Şanlıurfa	1.545.426	5.973
Mardin	552.230	3.254
Şırnak	15.070	0
Diyarbakır	2.980	0
Adıyaman		
Batman		

YENİDEN TOPLA HATALI

Marmara Bölgesi

GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİNDE ZEYTİNCİLİK

Zeytincilik kısmen Akdeniz ikliminin etkisi altında bulunan yörelerde önem taşımaktadır. Aslında bu bölge zeytinciliğe tahsis edilebilecek alanlar yönünden büyük bir potansiyele sahiptir. Fakat yağışlar zeytinciliğin yayılmasını engellemektedir.

4.7 milyon civarında ağaç varlığı ile Türkiye ağaç varlığının % 5,1'ini oluşturur.

Bölgenin Türkiye dane üretimi içindeki payı %2,0'dır.

Zeytinler genellikle bağ ve Antep fıstığı ile karışık tesisler şeklindedir.

Gaziantep, Kilis, Adıyaman, Şanlıurfa, Mardin illerinde zeytincilik yapılmaktadır.

Bölge büyük miktarda zeytincilik potansiyeline sahip olmasına rağmen yüksek sıcaklık ve yetersiz yağışlar zeytinciliğin yayılmasına olumsuz yönde etkilemektedir.

Bölgede Antep fıstığı ve zeytin rekabet halindedir.

Antep fıstığı yetiştiriciliğinin daha kolay ve ekonomik olması, zeytinin üretim giderlerinin pahalı olması, iyi fiyat bulamayışı ve bölgenin sosyoekonomik yapısından dolayı zeytincilik gereken ilgiyi bulamamaktadır.

Bunların yanında elde edilen zeytinin işlenmesi için gerekli altyapı tesisleri yeterli değildir. Bölge zeytin çeşitliliği bakımından en zengin bölgedir.

Bölgenin Çeşitleri

Bölgenin en yaygın çeşitleri; Kilis Yağlık, Nizip Yağlık, Halhalı (Derik), Eğriburun (Nizip), Kan Çelebi gibi çeşitlerdir.

Bölgenin Diğer Çeşitleri

Belluti, Eğriburun (Tatayn), Halhalı, Çelebi, Hamza Çelebi, Hırhalı Çelebi, Hursuki, İri Yuvarlak, Kalem bezi, Mavi, Melkabazı, Tespih Çelebi, Yağ Çelebi, Yağlık Çelebi, Yağlık Sarı Zeytin, Yuvarlak Çelebi, Yuvarlak Halhalı, Yün Çelebi Zoncuk'tur.

KİLİS YAĞLIK

Güneydoğu Anadolu bölgesinin en önemli yağlık çeşididir.

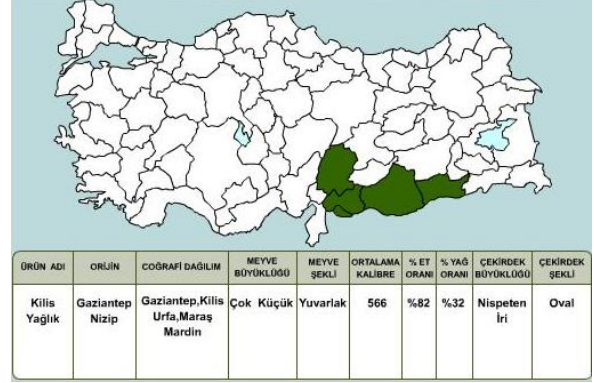
Kilis Gaziantep, Şanlıurfa, Kahramanmaraş ve Mardin illerindeki zeytinliklerde yoğun olarak bulunmaktadır.

Meyveleri çok küçük, çekirdekleri meyveye oranla iridir.

Bu çeşidin en önemli sorunu boncuklu meyve oluşumudur.

Meyveleri %31,8 oranında yağ içerir.

Yüksek oranda yağ içeren bu çeşit yağlık olarak değerlendirilir.

Resim 16. Ayvalık Çeşidinin Genel Özellikleri

Tablo 20. Ayvalık Çeşidinin Türkiye'deki Yayılımı

NİZİP YAĞLIK

Gaziantep'in Nizip, Kahramanmaraş'ın Merkez ve Mardin'in Cizre ilçelerinde bu çeşidin ağaçlarına rastlanmaktadır.

Meyveleri %27,4 oranında yağ içerir.

Kilis Yağlık ta olduğu gibi yüksek yağ içerdiğinden yağlık olarak değerlendirilir.

Resim 17. Ayvalık Çeşidinin Genel Özellikleri

Tablo 21. Ayvalık Çeşidinin Türkiye'deki Yayılımı

HALHALI

Güneydoğu Bölgesinin önemli çeşididir.

Mardin, Hatay, Gaziantep ve Kahramanmaraş illerinde bu çeşit ağaçları vardır.

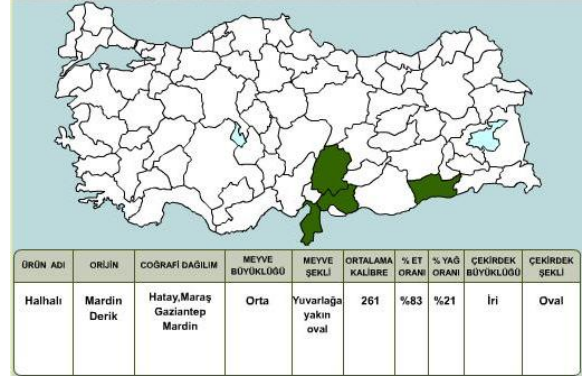
Meyveleri orta büyüklükte, çekirdekleri iri olup % 21,9 oranında yağ içerir.

Yeşil olum döneminde hasat edilen meyveler "Kırma Zeytin" tipinde işlenir.

Bölge içinde tüketimden kalan zeytini Arap ülkelerine ihraç ederler.

abidin®

Resim 18. Ayvalık Çeşidinin Genel Özellikleri

Tablo 22. Ayvalık Çeşidinin Türkiye'deki Yayılımı

4. KARADENİZ BÖLGESİ

Üretim Sırası	İller	Ağaç Sayısı (Adet)			Üretim (Ton)				Verim (Kg)	
		Meyve Veren	Meyve Vermeyen	Toplam	Sofralığ a Ayrılan	Yağlığa Ayrılan	Toplam Zeytin	Zeytinyağ ı	Dane/ Yağ Oranı	Ağ a Baş ına
25.	ARTVİN	114.600	13.550	128.150	996	199	1.195	33	6,0	10,4
26.	TRABZON	63.190	18.620	81.810	860	0	860	0	0,0	13,6
30.	SİNOP	28.400	5.450	33.850	164,4	0	164,4	0	0,0	5,8
32.	SAMSUN	19.400	0	19.400	70	0	70	0	0,0	3,6
38.	ZONGULDAK	880	245	1.125	3	0	2	0	0,0	2,8
40.	RİZE	100	0	100	0,5	0	0,5	0	0,0	5,0
Bölge Toplamı										
Türkiye Toplamı		115.506.647	43.276.260	158.782.907	304.477	771.492	1.074.598	160.413	4.80	9.30

Kaynak: TEAE., DiE, İl Tarım Müdürlükleri 2016

Karadeniz Bölgesi

Üretim Sırası	İlin Adı	Ağaç sayısı (Adet)	Üretim (Kğ)
25.	ARTVİN	128.150	1.195
26.	TRABZON	81.810	860
30.	SİNOP	33.850	164,4
32.	SAMSUN	19.400	70
38.	ZONGULDAK	1.125	2
40.	RİZE	100	0,5
Bölge Toplamı		264.435	2291.9
Türkiye Toplamı		158.782.907	1.074.598.000

Kadeniz Bölgesinde Zeytincilik

Bölge Sinop, Samsun, Trabzon ve Artvin illeri ve ilçelerini kapsamaktadır. Geçmiş yıllarda bu bölgede ekonomik manada zeytin üretimi yapılmış ancak günümüzde üretim alanları oldukça sınırlı hale gelmiştir.

Şekil 19. Doğu Karadeniz Üretim Bölgesindeki zeytinliklerden bir örnek

Sinop ili merkezinde, Gerze ilçesinde, Samsun iline bağlı Yakakent ilçesinde sınırlı miktarda üretim yapıldığı görülmüştür. Trabzon'da üretim yok denecek kadar azdır. Artvin ili ve Yusufeli ilçesinde önemsenecek sayıda zeytin işletmesi baraj yapımıyla sular altında kalmış ve bölgedeki zeytin üretimi ciddi miktarda azalmıştır. Bölgede çok az miktarda üretim yapan 2 adet zeytinyağı fabrikası bulunmaktadır.

Ekonomik manada zeytin üretimi olmayan bu üretim bölgesi, önemli bir genetik kaynağa sahiptir.

Bölgede zeytincilik Zonguldak, Kastamonu, Artvin, Ordu, Trabzon, Samsun ve Sinop illerindeki kuzey rüzgârlarından korunaklı mikro iklimler dışında gelişme imkânına sahip değildir.

Çoğunlukla bölgenin ekonomik yapısını oluşturan ürünlerin yanında son sıralarda yer almaktadır ve diğer ürünlerin ekili-dikili olduğu alanlarda kenar ağacı konumundadır.

390 bin civarında ağaç varlığı ile Karadeniz bölgesi Türkiye'nin toplam ağaç varlığının %0,4'ünü kapsamaktadır.

Türkiye dane üretiminin %0,2'sini oluşturmaktadır. Elde edilen ürünün yaklaşık %77'si küçük aile işletmelerinde sofralık olarak değerlendirilir.

Karadeniz Bölgesinin Zeytin Çeşitleri

Butko, Görvele, Marantelli, Patos, Otur, Sati, Samsun Salamuralık, Samsun Tuzlamalık, Samsun Kırmızı Tuzlamalık, Samsun Yağlık, Samsun Ufak Tuzlamalık, Sinop No.1, Sinop No.2, Sinop No.4, Sinop No.5, Sinop No.6 ve Trabzon Yağlıktır.

MARENTELLİ

Trabzon'un Akçaabat ilçesinde yaygın olan bölge çeşididir.
Meyvesi ve çekirdekleri iri olup erken olgunlaşır.
Bölge çeşitleri içinde en az yağ içerir.
Soğuğa karşı dayanıklıdır.
Yöresinde yağlık olarak değerlendirilir.

PATOS

Trabzon ve civarında yaygın olan bölge çeşididir.
Meyveleri küçük, çekirdekleri çok iri olup %26,8 oranında yağ içerir.
Meyveleri erken kararır, olgunluk dönemi uzundur. Genelde yöresinde sofralık olarak değerlendirilir.

OTUR

Artvin ve civarında yaygındır.
Meyveleri iri, çekirdekleri orta irilikte olup yüksek oranda yağ içerir.
Erken olgunlaşır fakat olgunluk periyodu uzundur.
Soğuğa dayanıklı olduğundan geçit bölgeler için önerilebilir.
Yağlık ve sofralık olarak değerlendirilir.